

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1882.

(Πίναξ Β'.) (1)

Αί ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφαὶ ἐπαρ-
ελήφθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου καὶ ἐν πρώτοις συνεπλη-
ρώθη ἡ πέρυσιν ἀτελής ὑπολειφθεῖσα ἀνασκαφή τοῦ θεάτρου (2),
ὥστε τὸ οἰκοδόμημα εἶνε πλέον καταφανὲς ἐν ἀπόσει αὐτοῦ τῇ
μεγαλοπρεπείᾳ.

Α'.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ.

Ἐν τῷ θεάτρῳ ἀνεσκάφησαν ὀλοσχερῶς τὰ οἰκοδομήματα τῆς
σκηνῆς καὶ τὰ ἀναλήμματα (Schlussmauern) τοῦ κοίλου, καὶ
ἐξερευνήθη τὸ ὑπὲρ τὸ κοῖλον τεῖχος.

Ἡ ἀνασκαφή τῶν οἰκοδομημάτων τῆς σκηνῆς κατέδειξεν, ὅτι
ἀνωκοδομήθη αὕτη ἐν ἀγνώστοις μεταγενεστέροις χρόνοις ἐκ τοῦ
ἰδίου κατὰ μέγα μέρος ὑλικῷ δι' ἀσθέστου καὶ κεράμων, καὶ διη-
ρέθη εἰς πολλὰ οἰκήματα, ὧν ἔν εὐτελέστατον τὴν κατασκευὴν,
τοῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακαλυφθεῖσι παρεμφερές. Ἐν τούτῳ ἦσαν

(1) Τὰ ἐν τῷ πίνακι τούτῳ σχεδιογραφήματα ἐγένοντο τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1, 2,
3, 4 ὑπὸ τοῦ Νομομηχανικοῦ Ἀργολίδος κ. Α. Ζηνοπούλου χαρिसαμένου τῇ
Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρίᾳ καὶ προθύμως ἐλθόντος εἰς τὸ Ἱερόν πρὸς τοῦτο, τὰ δὲ
λοιπὰ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ. Ε. Gilliéron ἐκ τῶν εἰς Ἀθήνας μετακομισθέντων
ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων τοῦ οἰκοδομήματος.

(2) Περὶ τῶν πέρυσιν γενομένων ἀνασκαφῶν ἴδε Ἐκθεσίαν μου δημοσιευθεῖσαν
ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1881, μετὰ 4 πινάκων.

ἐντετειχισμένα ἱκανὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ μάλιστα δωρικὰ ἐκ πωρίνου λίθου κιονόκρανα, ὧν τὰ μὲν τῆς ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῆς καμπύλης τοῦ ἐχίνου καταφαίνεται, τὰ δὲ τῆς ἐσχάτης παρακμῆς, καὶ μονόλιθοι ἀρράβδωτοι κίονες, οἵτινες ἐχρησίμευον, καθ' ἃ φαίνεται, ὡς στηρίγματα ὑποβαστάζοντα τὸ ἔδαφος τοῦ πρώτου ὀρόφου τῆς σκηνῆς. Ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ δὲ γωνίᾳ τοῦ μεγάλου τῆς σκηνῆς οἰκοδομήματος, ἦτοι τοῦ ὀπισθεν τοῦ λογείου, εὑρέθησαν εἰς βάθος 1,20 ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος δύο ρωμαϊκῆς ἐργασίας ἀγάλματα, πλησίον ἀλλήλων κείμενα, ὧν τὸ μὲν Ἀσκληπιός, τὸ δὲ Ὑγίεια.

Ὁ Ἀσκληπιὸς ἴσταται ἐπὶ μικρᾶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου πεντελησίου λίθου πεπονημένης βάσεως καὶ φέρι ἱμάτιον, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ πέρυσιν ἐνταῦθα εὑρεθὲν καὶ τὸ ἐν Φλωρεντία ἀγαλμα τοῦ θεοῦ, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ὁ διὰ τοῦ ἱματίου τούτου κεκαλυμμένος ἀριστερὸς βραχίον δὲν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γόμφου, ἀλλ' εἶνε μικρὸν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἐστραμμένος, τοῦ πλαγίου μέρους τοῦ θώρακος ἀπτόμενος καὶ διὰ τῆς ἄκρας χειρὸς τὸ κράσπεδον τοῦ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καταπίπτοντος ἱματίου συγκρατῶν· ἔτι δὲ διαφέρει τοῦ γνωστοῦ τύπου κατὰ τοῦτο ὅτι τὴν δεξιὰν δὲν ἐστήριζεν ἐπὶ ράβδου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δι' αὐτῆς θὰ ἐκράτει τὸν περὶ τὴν ράβδον συνήθως ἐλισσόμενον ὄφιν, ὡς ἔχνη ἐπαφῆς ἐν τῷ δεξιῷ μηρῷ δεικνύουσι. Ἐπὶ τῆς βάσεως ὑπάρχει ὀμφαλός, τὸ γνωστὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ σύμβολον.

Ἡ Ὑγίεια δὲ ἴσταται ὡσαύτως ἐπὶ μικρᾶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου πεπονημένης βάσεως καὶ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, ἔχουσα τὸν ἀριστερὸν πολὺ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐστραμμένον. Φέρι δὲ ποδῆρῃ χιτῶνα ἐζωσμένον ὑπὸ τοὺς μαστοὺς διὰ λεπτῆς ταινίας, καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἐπικαλύπτει διὰ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τὸν ἀριστερὸν βραχίονα διέρχεται ὀπισθεν τοῦ σώματος εἰς τὰ ἐμπρόσθια, ἐνθα τὸ ἕτερον ἄκρον θὰ ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως. Ἐκτετο δὲ τὸ ἀγαλμα τοῦτο πλησίον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, εἶνε ἰσομέγεθες ἐκείνῳ καὶ πρὸς τούτοις τῆς αὐτῆς ἐργασίας καὶ μάλιστα τῆς αὐτῆς χειρὸς ἔργον.

Ἐκ τοῦ τόπου δὲ τῆς εὑρέσεως τῶν προκειμένων ἀγαλμάτων καὶ ἐκ τοῦ μικροῦ αὐτῶν μεγέθους συμπεραίνω ὅτι καὶ ταῦτα,

ὡς καὶ τὸ πέρυσιν εὐρεθὲν μικρόσχημον ὡσαύτως ἄγαλμα, ἴσταντο πιθανῶς ἐν κόγχαις τῶν τοίχων τῶν οἰκοδομημάτων τῆς σκηνῆς.

Ἡ ἀνασκαφὴ δὲ τῶν ἀναλημμάτων, ἅτινα ἐνιαχοῦ σώζονται εἰς ὕψος 2,50, ἔδειξεν ὅτι ἐν ἑκατέρῳ τῶν κεράτων τοῦ θεάτρου ἐσχηματίζοντο δύο ἐπάλληλοι κρηπίδες, τὸ μὲν ἔνεκα τοῦ σχήματος τοῦ λόφου, τὸ δέ, ὡς φαίνεται, πρὸς κατασκευὴν πύλης ἐν τῷ διαζώματι. Ἀλλὰ περὶ τούτων πᾶς λόγος ἄνευ σχεδιογραφήματος εἶνε ἀκατάληπτος καὶ κατ' ἀκολουθίαν περιττός. Ἐτέρα δὲ πύλη ὑπῆρχεν ἐν ἑκατέρῳ τῶν κεράτων ἐν τῷ τοίχῳ τῷ ὑπὲρ τὴν ἀνωτάτην σειρὰν ἐδωλίων περιβάλλοντι τὸ κοῖλον.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ τῶν ἀναλημμάτων εὐρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ τινα μέλη τῆς σκηνῆς καὶ μάλιστα γωνιαῖον ἰωνικὸν κιονόκρανον ἀνήκον εἰς τοὺς τὸν τοῖχον τοῦ ὑποσκηνίου κοσμοῦντας ἡμικίονας, ἐξ οὗ ἐπεβεβαιώθη πλέον ὅτι οἱ ἡμικίονες ἐκείνοι ἦσαν ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.

Β'.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ Τῷ ΛΟΙΠῳ ΙΕΡῳ.

α) ΘΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΟΥ.

Περατωθεῖσης τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ θεάτρου, ἐξηκολούθησα τὰς ἐργασίας ἐν τῷ λοιπῷ ἱερῷ πρὸς ἀποκάλυψιν ἐτέρων ἐπισήμων οἰκοδομημάτων καὶ κυρίως τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου. Λαβὼν δ' ὡς ὀρμητήριον τὸ στάδιον ἤγαγον ἐκ τῆς ἀρκτικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς μεγάλην τάφρον, 28 μέτρων μήκους, δι' ἧς συνήντησα πρῶτον μὲν δύο παράλληλα τείχη μεταγενεστέρως κατασκευῆς, εἶτα δὲ κρηπίδωμα μεγάλου περιφεροῦς οἰκοδομήματος, 1 $\frac{1}{2}$ μέτρον ὑπὸ τὸ ἔδαφος κείμενον. Ἐπεκτείνας τὴν τάφρον ἀπεκάλυψα κατὰ σειρὰν δύο ἕτερα κρηπίδωματα καὶ τρεῖς τοίχους, ἅπαντα περιφερῆ καὶ συγκεντρικά. Λείψανα τοῦ ἐνὸς τῶν κυκλικῶν τούτων τοίχων εἶδεν ἢ ἀπεκάλυψεν ὁ Blouet καὶ ταῦτα σημειοῖ, φαίνεται, διὰ τοῦ ε ἐν τῷ ἐν τῇ Expédition Scientifique de la Morée τοπογραφικῷ σχεδίῳ τοῦ Ἱεροῦ, εἰκάζων ὅτι εἶνε λείψανα

τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου. Ὡσαύτως ὁ Κούρτιος (Peloponnes) ἐνταῦθα σημειοῖ περιφερὲς οἰκοδόμημα ἔχον διάμετρον (ἐσωτερικὴν) 20 ποδῶν, ὅπερ ἐκλαμβάνει ὡς τὴν θόλον· τοῦτο δὲ εἶνε καταφανῶς τὸ τέταρτον τῶν περι οὐ ὁ λόγος τειχῶν.

Μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν καὶ ἀνακάλυψιν ταύτην προέβη ἐν τὴν ὀλοσχερῇ τοῦ οἰκοδομήματος ἀποκάλυψιν καὶ οὕτως ἀνεφάνη τοῦτο τοιοῦτον, οἷον εἰκονίζεται ἐν τῷ προσαπτομένῳ πίνακι (ἀρ. 1 καὶ 3). Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὐρέθησαν καὶ ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ αὐτοῦ μέλη ἐδυνήθη ἡ νὰ συλλάβω ἔννοιαν τῆς ἀρχικῆς μορφῆς καὶ διατάξεως τοῦ νῦν ἱκανῶς κατηρειπωμένου ἐδάφους καὶ οὕτω ν' ἀναπαρστήσω αὐτὸ ἐν τῷ πίνακι (ἀρ. 1 α).

Τῶν ἑξ συγκεντρικῶν κύκλων ἑξ ὧν τὸ οἰκοδόμημα σύγκειται, οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι ἐχρησίμευον καταφανῶς ὡς κρηπιδώματα, ἕνεκα τοῦ μεγάλου αὐτῶν πάχους, οἱ δὲ τρεῖς τελευταῖοι εἶνε κυρίως τοῖχοι. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὐρέθησαν πολλοὶ σπόνδυλοι δωρικῶν καὶ κορινθιακῶν κίωνων, ὧν οἱ μὲν ἔχουσι διάμετρον ἐνὸς μέτρου περίπου οἱ δὲ 0, 60, φαίνεται ὅτι τὸ μὲν πρῶτον κρηπιδώμα ἐχρησίμευεν ὡς βᾶσις δωρικῶν κίωνων, τὸ δὲ δεῦτερον κορινθιακῶν, τὸ δὲ τρίτον ἦτο ἡ βᾶσις τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος· οἱ τρεῖς δὲ μετὰ τοῦτο κυκλικοὶ τοῖχοι ἀνήρχοντο μόνον μέχρι τοῦ ἐδάφους τοῦ οἰκοδομήματος καὶ οὕτως ἀπετέλουν ὑπόγειον τι, ὡς δεικνύουσι καταφανῶς πλάκες τινες τοῦ ἐδάφους κατὰ χώραν σωζόμεναι (ἀρ. 1 καὶ 3). Κατὰ ταῦτα τὸ ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα εἶχε μορφήν τοιαύτην (ἀρ. 1 α), οἷαν τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ Φιλιππεῖον, ἦτο δηλ. περιφερὲς οἰκοδόμημα περιβαλλόμενον ὑπὸ δύο στίχων κίωνων (καὶ οὐχὶ ὑφ' ἑνός, ὡς τὸ Φιλιππεῖον) ὧν ὁ μὲν ἐξωτερικὸς ἦτο δωρικῶν ρυθμοῦ ὁ δὲ ἐσωτερικὸς κορινθιακοῦ (ἀρ. 12, 13, 14), Ὑπὸ τὸ ἐδαφος δ' αὐτοῦ ὑπῆρχε παράδοξον ὑπόγειον σχηματιζόμενον ἐκ τριῶν κυκλικῶν συγκεντρικῶν τοίχων τοσοῦτον ἀπεχόντων ἀλλήλων, ὥστε μόλις ἐδύνατο διὰ τοῦ μεταξὺ χώρου νὰ διέρχηται ἄνθρωπος. Εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦτο κατήρχετό τις, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος διὰ κλίμακος. Κατελθὼν δ' εἰς τὸν πρῶτον κυκλικὸν χώρον εἰσῆρχετο διὰ θύρας (ἀρ. 4) εἰς τὸν δεῦτερον,

ἐνθα δὲν ἐδύνατο νὰ βαδίση πρὸς τὰ δεξιὰ ἕνεκα κωλύοντος διαφράγματος, ἀλλ' ἠναγκάζετο νὰ διέλθῃ ἅπασαν τὴν κυκλικὴν ταύτην δίοδον, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν τρίτον· ἐνταῦθα ὡσαύτως ἠναγκάζετο νὰ διατρέξῃ ὀλόκληρον τὸν κύκλον ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἐν τῷ κέντρῳ χώρον. Τὸ λαβυρινθῶδες τοῦτο ὑπόγειον ἐδύνατό τις νὰ ὑποθῆσῃ ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς δεξαμενὴ καὶ οὕτω νὰ νομίσῃ ὅτι τὸ ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα εἶνε ἡ πηγὴ ἢ ἐκείνη ἢ παρὰ τὸ στάδιον κειμένη, κατὰ τὴν τοῦ Πausανίου ἀφήγησιν (2, 27, 5), ἢ « τῷ τε ὀρόφῳ καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ θεὰς ἄξια », ἀλλ' οὐδὲν ἀνεφάνη ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς δεικνύον ὅτι ἐν αὐτῷ εἰσῆγετο ἢ ὑπῆρχεν ὀπωσδήποτε ὕδωρ. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν κατεδείχθη μόνον ὅτι αἱ δίοδοι αὗται ἦσαν τὸ πάλαι κεναί, διότι εὔρεθησαν πεπληρωμέναι σπονδύλων κορινθιακῶν κίωνων καὶ κionoκρανων, πλακῶν τοῦ ἐδάφους, φατνωμάτων, κεραμιδίων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκ τοῦ οἰκοδομήματος καταπεσόντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ μορφῶν.

Εἶνε δὲ τὰ κρηπιδώματα καὶ οἱ τοῦ ὑπογείου τοῖχοι ὀκοδομημένα ἐκ πωρίνου λίθου, τὸ ἔδαφος δὲ τοῦ οἰκοδομήματος καὶ δὴ τὸ μὲν τοῦ ἐπιστυλίου ἐκ τιτανολίθου τὸ δὲ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος ἐκ μέλανος ἑλευσινίου λίθου, ὡς φαίνεται, διότι πλάκες τοιαῦται, ρομβοειδεῖς τὸ σχῆμα, εὔρεθησαν πολλαὶ ἐν ταῖς δίοδοις τοῦ ὑπογείου μάλιστα κείμεναι. Τὸ οἰκοδόμημα δ' αὐτὸ ἦτο ὀκοδομημένον ἐκ μαρμάρου, τῆς στέγης ὀλοκλήρου συμπεριλαμβανομένης, πλὴν τῆς ἐξωτερικῆς δωρικῆς στοᾶς (κίωνων, ἐπιστυλίου, διαζώματος καὶ γείσου), ἣτις ἦτο ἐκ πωρίνου λίθου κονίᾳ ἐπιχειρισμένου.

Ἡ διάμετρος τῶν κίωνων τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης στοᾶς εἶνε, ὡς ἐλέχθη, 1 περίπου μέτρου. Τιθεμένων δ' αὐτῶν εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας διαμέτρου, κατατέμενεται τὸ κρηπιδώμα εἰς ἴσα μέρη καὶ οὕτω φαίνεται ὅτι ἡ στοὰ συνέκειτο ἐξ 24 κίωνων. Ἰσάριθμοι καὶ ἀντίστοιχοι θὰ ἦσαν πάντως καὶ οἱ τῆς κορινθιακῆς, καὶ τούτῳ συμφωνεῖ ἡ διάμετρος αὐτῶν οὔσα κατὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἀναλογίαν μικροτέρα, δηλ. 0, 60.

Εὔρεθησαν δὲ τῆς δωρικῆς στοᾶς ἅπαντα τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη πλὴν τοῦ κionoκράνου. Ἐν τούτοις δὲ παρατηρητέον ὅτι αἱ

μετόπαι εἶνε κεκοσμημένοι δι' ὠραίου ἀναγεγλυμμένου ρόδακος καὶ τὸ γεῖσον ἔφερον ἐν τῇ κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ἐπιφάνειαν ὑπὸ τὸ κυμάτιον ἐγκοπῆ, ἰκανὰ ἔχγη ἐρυθροῦ χρωματισμοῦ. Καὶ τῆς ἐσωτερικῆς δὲ κορινθιακῆς στοᾶς εὐρέθησαν ἅπαντα τὰ μέλη, ἡ ἀττικουργῆς σπειρα (ἀρ. 14), τὸ κιονόκρανον (ἀρ. 12, 13), ὅπερ περιέργον ἔχει τὴν μορφήν ἅτε μὴ ἔχον τοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους καυλοὺς τοὺς ὑπὸ τὸν ἄβακα ἐλισσομένους ἀλλὰ τοὺς ἄνθος ἀνέχοντας ταπεινοτέρους, τὸ εἰς τρεῖς χώρας διηρημένον ἐπιστύλιον καὶ τὸ οὐδεμίαν ἀνάγλυφον παράστασιν ἔχον διάζωμα, ἀμφοτέρα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου λίθου, καὶ τὸ ἄνευ γεισιπόδων γεῖσον, οὗτινος πλᾶκῆς τινες φέρουσι καλῶς κεχαραγμένα διακριτικὰ γράμματα Θ καὶ Ρ. Ἔτι δὲ εὐρέθησαν δοκοὶ τῆς στέγης, καλύμματα μετὰ φατνωμάτων (ἀρ. 11), κεραμίδες, σωλῆνές τε καὶ καλυπτῆρες, ἀνθεμωτοὶ κεραμίδες (ἀρ. 16 καὶ 17) κεφαλαὶ λεόντων ἐκ τῆς στεφάνης (ἀρ. 5, 6, 7) (1) καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 15 εἰκονιζόμενον περιέργον τῆς στέγης, ὡς φαίνεται, μέλος, ὅπερ ἀναλογεῖ πως τῷ ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς στέγης τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους ἀνερχομένῳ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ τρίποδος κάλυκι.

Εἶνε δὲ αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ αὗται μορφαί, ἰδίως τὰ κυμάτια (ἀρ. 8, 9, 11) καὶ ἀνθέμια (ἀρ. 10, 16), ἀριστουργήματα γλυπτικῆς ἀναπολοῦντα εὐχερῶς τὰς μορφὰς τοῦ Ἐρεχθείου. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν ἐκ τῆς ὑδρορροῆς κεφαλῶν λεόντων ἐν ἄκρῃ φυσικότητι καὶ τεχνικῇ ἐξεργασίᾳ πεποιημένων οὐσῶν, ὑποδηλοῦσιν ὅτι τὸ οἰκοδόμημα προέρχεται ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Ε'. π. χ. ἑκατονταετηρίδος. Τῷ συμπεράσματι δὲ τούτῳ δὲν ἀντίκειται ἡ ὑπαρξίς τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, διότι καὶ ἐκ τῆς εὐρέσεως τοιοῦτου κιονοκράνου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Φιγαλία καὶ ἐξ ὧσων ὁ Boetticher ἐξέθηκεν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ: «Die Tektonik der Hel-

(1) Ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 κεφαλὴ μετεκομίσθη ὑπ' ἐμοῦ εἰς Ἀθήνας, ἡ δ' ὑπ' ἀριθ. 5 εἶχεν ἀγορασθῆ ἐν ἔτει 1880 ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας παρά τινος Ἀργεῖου ὡς προερχομένη ἐκ τῶν περιχώρων τοῦ Ἄργους, ὁ τρόπος ὁμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ αἱ μορφαὶ αὐτῆς καὶ τὸ περιφερὲς τῆς ὅλης πλακῆς δεικνύουσιν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ ὑπ' ἐξέτασιν οἰκοδόμημα· φαίνεται δ' ὅτι ὅα εὐρέθη πρὸ πέντε ἐτῶν ὅτε οἱ Λιγυριᾶται ἐνήργησαν κρυφίως ἐν τῷ ἱερῷ ἀνασκαφᾶς καὶ ἀπεκάλυψαν ἀρχιτεκτονικὰ τινὰ μέλη καὶ τηβεννοφόρον ἄγαλμα.

lenen » γνωστὸν ἐγένετο ὅτι τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον εἶχεν ἀναπτυχθῆ πρό τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπειδὴ τὸ οἰκοδόμημα εἶνε περιφερὲς καὶ ἐκ μαρμάρου τὸ πλεῖστον πεποιημένον, λαμπρὰν δὲ καὶ μεγαλοπρεπῆ εἶχε τὴν ὅλην μορφήν, εἶνε καταφανῶς ἡ περίφημος ἐκείνη Θόλος τοῦ Πολυκλείτου, περὶ ἧς ὁ Πausanias (2, 27) λέγει τὰ ἐξῆς: « οἶκημα δὲ περιφερὲς λίθου λευκοῦ, καλούμενον » θόλος, ᾠκοδομεῖται πλησίον, θέας ἄξιον, ἐν δὲ αὐτῷ Πausίου » γράψαντος βέλη μὲν καὶ τόξον ἐστὶν ἀφεικῶς Ἔρωσ, λύραν δὲ » ἀντ' αὐτῶν ἀράμενος φέρει· γέγραπται δὲ ἐῖταῦθα καὶ Μέθη, » Πausίου καὶ τοῦτο ἔργον, ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα ». Καὶ κατωτέρω: « Πολύκλειτος γὰρ καὶ θέατρον τοῦτο καὶ οἶκημα τὸ » περιφερὲς ὁ ποιήσας ἦν ». Πρὸς τί δ' ἐχρησίμευεν ἡ θόλος αὕτη, εἶνε ἄγνωστον. Κατὰ τινας, ὀρωμμένους ἐκ τῆς ἐν Σπάρτῃ Σικιάδος, περιφεροῦς οἰκοδομήματος χρησιμεύοντος πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Καρνείων τελουμένους μουσικοὺς ἀγῶνας, καὶ ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Ὀρδείου, τὸ αὐτὸ σχῆμα ἔχοντος καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκπληροῦντος, ἡ Θόλος τοῦ Πολυκλείτου ἦτο Ὀρδειον· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ οἰκοδομήματος ἡ εἰκασία αὕτη κατεδείχθη ἀνυπόστατος, διότι ἡ διάθεσις αὐτοῦ, οὐδόλως συμφωνεῖ τῇ Ὀρδείου. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχεν οἶκημα πλησίον τοῦ βουλευτηρίου καλούμενον Θόλος, ἐν ᾧ ἀνέκειντο ἀγάλματα καὶ ἐτελοῦντο θυσίαι ὑπὸ τῶν πρυτάνεων (Πaus. 1, 5, 1). Τοιαύτην τινὰ χρῆσιν θὰ εἶχεν ἴσως καὶ τὸ προκείμενον οἰκοδόμημα· ἐν αὐτῷ δηλ. θὰ ἐτελοῦντο θυσίαι καὶ μάλιστα μυσταγωγίαι τινὲς σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ· εἰς τοῦτο δὲ θὰ ἐχρησίμευέ πως καὶ τὸ παράδοξον λαβυρινθῶδες ὑπόγειον.

6'.) ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΛΕΚΑΗΠΙΟΥ.

Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Θόλου τοῦ Πολυκλείτου εὐρίσκοντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ οἰκοδομήματος πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἐνεπίγραφα βᾶθρα, ἔτι δὲ ἐξέδρα (Πίν. Β'. ἀρ. 2) χρησιμεύουσα ὡς βᾶθρον ἐνὸς τοῦλάχιστον ἀγάλματος. Ἐκ τούτου ἐπεξέτεινα τὰς ἐργασίας πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν 25 περίπου μέτρων

ἀπὸ τῆς Θόλου ἀπεκάλυψα ἐν τινι ὑψώματι εἰς δάσος μεταβε-
βλημένῳ τὸ κρηπίδωμα δωρικοῦ ναοῦ ἔχοντος μῆκος 24, 70
καὶ πλάτος 13, 20· ὁ ναὸς οὗτος εἶχε τὰ ἀετώματα κεκοσμη-
μένα δι' ἀγαλμάτων, ἔργων τῶν μεταξὺ τῆς Ε'. καὶ Δ'. ἐκα-
τονταετηρίδος χρόνων, εἰκονιζόντων ἐν μὲν τῷ ἀνατολικῷ Κεν-
ταυρομαχίαν πιθανῶς, ἐν δὲ τῷ δυτικῷ Ἀμαζονομαχίαν. Ναὸς
ἄρα δι' ἀγαλμάτων ποτὲ κεκοσμημένος, εἰς περίβλεπτον ἐν τῷ
ιερῷ θέσιν καί, τὸ πάντων σπουδαιότατον, πλησίον τῆς Θόλου
κεείμενος, εἶνε πιθανῶς ὁ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μορφῶν καὶ τῆς διαθέσεως τοῦ ναοῦ
τούτου οὐδὲν δύναμαι νῦν νὰ εἶπω, διότι μόνον αἱ δύο πλευραί,
ἡ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ, ἀπεκαλύφθησαν. Ἡ ἐντελής ἀποκάλυ-
ψις τοῦ οἰκοδομήματος θέλει γείνει ἅμα τῇ προσεχεῖ ἐπαναλήψει
τῶν ἐργασιῶν.

γ'.) ΕΡΓΗΜΑΤΑ.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων εὐρέθησαν ἔτι
πολλὰ πλαστικὰ ἔργα, περὶ ὧν πᾶς λόγος ἐνταῦθα θὰ ἦτο ἀκα-
τάληπτος καὶ κατ' ἀκολουθίαν περιττὸς ἕνεκα ἐλλείψεως σχεδιο-
γραφημάτων.

Τῶν ἀγαλμάτων τούτων τὰ μέχρι τέλους Μαΐου εὐρεθέντα
περιεγράφησαν συντόμως ἐν ταῖς ἐν τῷ Ἀθηναίῳ (Τόμ. Ι'. τεῦ-
χος στ'.) δημοσιευθείσαις ἐκθέσεσί μου. Σπουδαιότατα ὅμως εἶνε
τὰ εὐρεθέντα κατὰ τὰς τελευταίας τῶν ἀνασκαφῶν ἡμέρας, ἥτοι
τὰ ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ προερχόμενα. Ἐν τῇ δυτικῇ
πλευρᾷ ἀπεκαλύφθησαν κατὰ μῆκος, ὡς ἐκ τοῦ ἀετώματος κατέ-
πεσαν, πολλαὶ μορφαί, Ἀμαζόνες, Νηρηίδες καὶ ἄνδρες πολε-
μισταί, ἀκέφαλοι ἅπασαι καὶ τινες συντετριμμένοι, ἔτι δὲ δύο
γυναικεῖαι κεφαλαὶ τοῖς ἔργοις τούτοις ἀνήκουσαι. Ἐν τῇ ἀνα-
τολικῇ δὲ πλευρᾷ εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια, κορμὸς γυναικὸς ὀκλα-
ζούσης καὶ πωγωνοφόρος κεφαλῇ, ἣν ἐχθρικὴ χεὶρ κρατεῖ ἥρπαγ-
μένην ἐκ τῆς κόμης. Καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ δυτικῷ ἀετώματι παρά-
στασις ἦτο καταφανῶς Ἀμαζονομαχία, ἡ δὲ ἐν τῷ ἀνατολικῷ
ἴσως Κενταυρομαχία, εἰ καὶ οὐδὲν τεμάχιον σώματος Κενταύρου
μέχρι τοῦδε εὐρέθη. Εἶνε δὲ τὰ ἔργα ταῦτα κάλλιστα τὴν γλυ-

φὴν καὶ ἐργασίαν, παρεμπερῆ τοῖς ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ε'. ἢ τῶν μεταξύ τῆς Ε'. καὶ Δ'. ἑκατονταετηρίδος προερχόμενα.

Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ εὐρέθησαν ἔτι πολλὰ ἐνεπίγραφα βάθρα, ἀκέφαλον τηβεννοφόρον ἄγαλμα καὶ μέγα ἀνάγλυφον εἰκονίζον πωγωνοφόρον ἄνδρα ἐπὶ θρόνου μεγαλοπρεπῶς καθήμενον, Ἀσκληπιὸν πιθανῶς, πρὸ αὐτοῦ ἰσταμένην γυναικειάν μορφήν, Ὑγίειαν, καὶ ἑκατέρωθεν, κατὰ τὰς μικρὰς πλευρᾶς, Νίκην καὶ βαδίζουσαν γυναικειάν μορφήν.

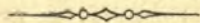
Τὰ ἀγάλματα ταῦτα θέλουσι δημοσιευθῆ προσεχῶς, ὅτε ἔλπις ὑπάρχει ὅτι θέλει ληφθῆ φροντίς ἵνα φωτογραφηθῶσιν ἢ σχεδιογραφηθῶσι. Κεῖνται δ' εἰσέτι] ἅπαντα ἐν τῷ Ἱερῷ πλὴν τῶν ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ κεφαλῶν μετακομισθεισῶν ἤδη εἰς Ἀθήνας.

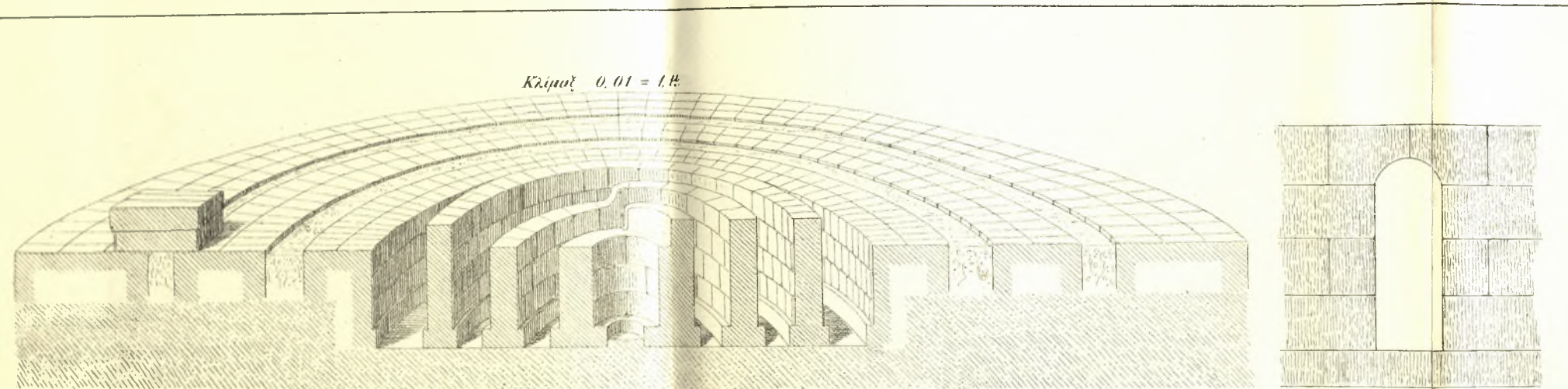
Αἱ εὐρεθεῖσαι δὲ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ τινὲς μὲν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι τεύχει τοῦ Ἀθηναίου τινὲς δὲ δημοσιευθήσονται ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, ἧς ἡ ἔκδοσις ἄρχεται προσεχῶς.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1882.

Ο ΕΦΟΡΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

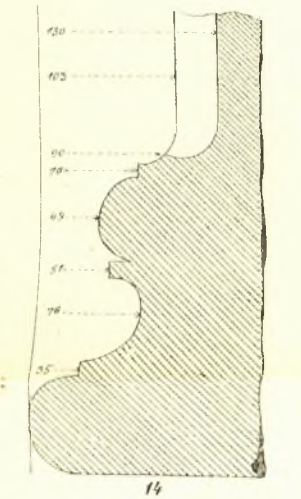
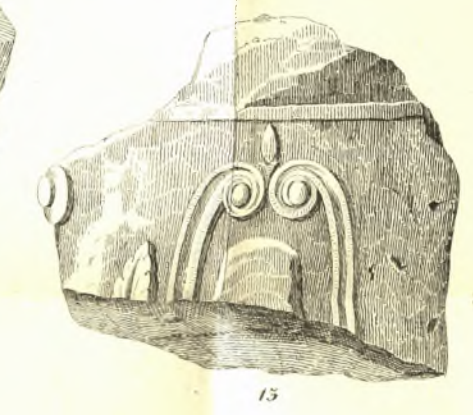
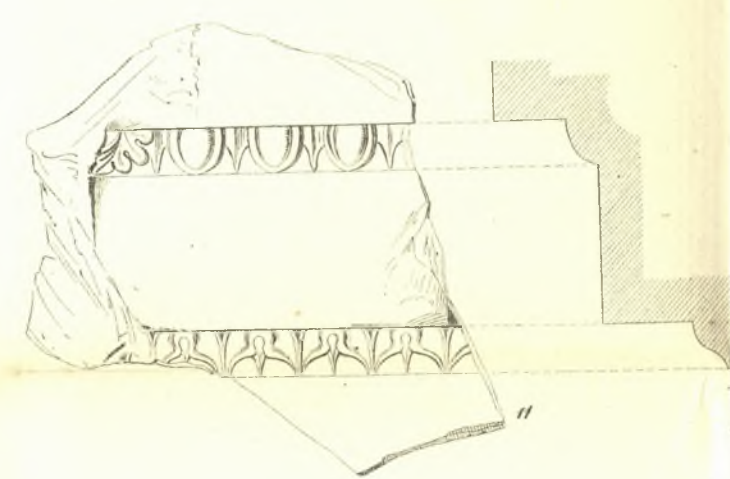
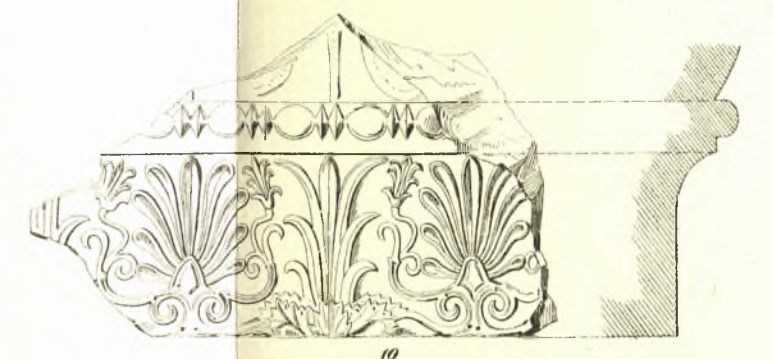
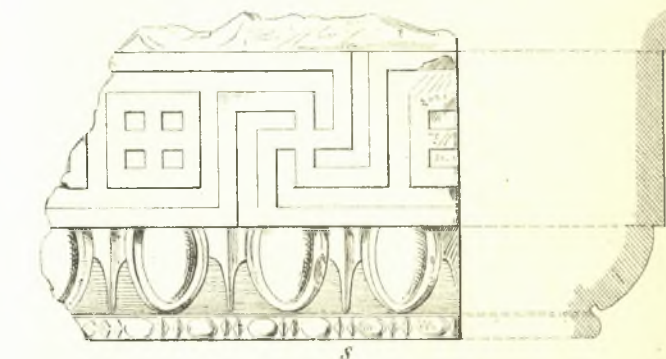

Κλίμαξ 0,01 = 1^η

3. Τμήν του εδάφους, ως νῦν ἔχει.

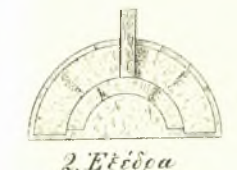
4. Θύρα ὑπεραίου.

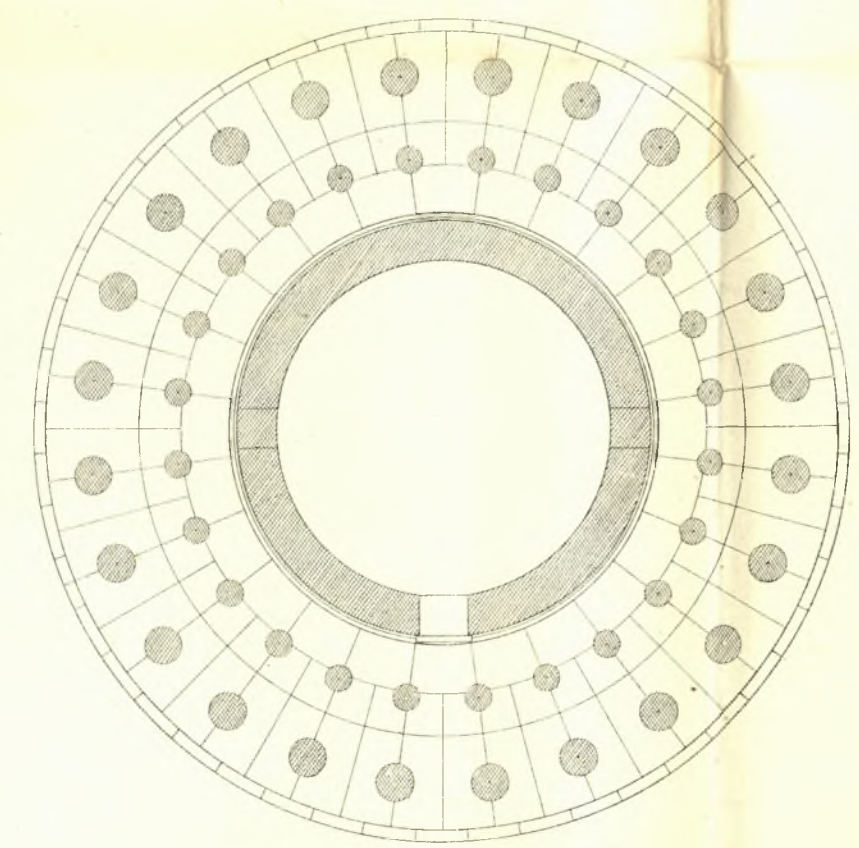
Κλίμαξ 0,005 = 1^η

1. Κάτοπις του εικοδομήματος, ως νῦν ὑπάρχει

2. Ἐξέδρα

1^η Αναπαράστασις εδάφους

